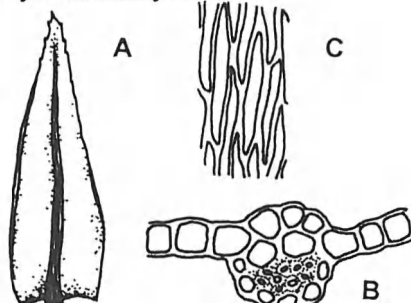

Popis a vyobrazení *Mielichhoferia mielichhoferiana*

Drobné, asi 1 cm vysoké, většinou hustě sevřené, žlutozelené, lesklé trsy. Lístky (obr. A) úzce kopinaté, někdy s ohnutým okrajem uprostřed listku, ve špičce mírně zubaté; žebro končí před špičkou, na průřezu (obr. B) se dvěma řadami velkých adaxiálních buněk; buňky (obr. C) uprostřed listků dlouze kosodelnikovité, do 10 μm široké, s mírně ztlustlými buněčnými stěnami. Sporofyt vyvinut velmi zřídka. Varieta *elongata* má listky vejčité až vejčité kopinaté, široce zašpičatělé až zatapělé, buňky listků jsou pak kratší a širší (šíře asi 10-20 μm), žebro na průřezu s jednou vrstvou adaxiálních buněk.

[A, C - překresleno podle Smith (1980), B - del. Z.Soldán]

BOREÁLNÍ MECH *CALLIERGON MEGALOPHYLLUM* MIK. BYL POPRVÉ POPSÁN Z ČECH

The Boreal moss *Calliergon megalophyllum* Mik. was first described from Bohemia

Jiří V á ň a

Katedra botaniky Přírodověd. fak. Univerzity Karlovy, Benátská 2, CZ-128 01 Praha 2, Česká republika

Abstract: Velenovský (1903) described the moss *Hypnum moldavicum* Velen. from the village of Štěchovice (central Bohemia). The type specimen is identical with the species known in literature as *Calliergon megalophyllum* Mik. The name *H. moldavicum* Velen. represents the oldest name for this species, the locality is the only one known in central Europe.

V poslední části svých „Bryologických příspěvků z Čech“ (Velenovský 1903: 19-20) popsal Velenovský z lokality „ad ripas paludosas Moldavae fluvii inter Junces et Carices prope Štěchovice, sterile legi a. 1896“ nový druh mechu *Hypnum moldavicum* Velen. Jde o poslední z 5 druhů mechorostů, které Velenovský popsal; bryologie představovala u tohoto všestranného botanika pouze pomíjivou, i když dlouhodobější epizodu jeho života (asi 14 let). Velenovský v roce 1903 tento obor prakticky definitivně opouští a věnuje se jiným odvětvím botaniky. Těžko říci, co vedlo Velenovského k tomu, že právě *H. moldavicum* popsal, na rozdíl od předešlých druhů, latinsky a nikoliv česky. Ironií osudu je, že přes tuto skutečnost jeho nový druh prakticky zapadl.

Prvou zmínku věnovanou tomuto taxonu nalezneme teprve u Pilouse (Pilous 1948: 272). Zmíněný autor v poznámce k druhu *Calliergon giganteum* (Schimp.) Kindb. uvádí: „Sem patří také splývavý mech, který Velenovský popsal od Štěchovic jako *H. moldavicum* Vel.“. Podpěra (1954: 583) však uvedený názor nesdílí a ani jej nezmiňuje; *H. moldavicum* přearazuje do rodu *Calliergon* a samostatný druh *C. moldavicum* (Velen.) Podp. považuje za příbuzný („Huc proxime pertinere videtur“) s druhem *C. megalophyllum* Mik., který byl popsán z Lotyšska.

Pilous se k Velenovského taxonu v podstatě shodně se svým původním názorem vyjadřuje ještě dvakrát. Při hodnocení přínosu J. Velenovského pro bryologii (Pilous 1958: 294) považuje *H. moldavicum* za formu *C. giganteum* f. *moldavicum* (Velen.) Pilous (pokud je mi známo, tato forma nebyla nikdy platně zveřejněna). Konečně ve svých „Fragmenta bryologica“ (Pilous 1961: 280) na základě revize originální položky (bohužel Pilousova revizní sched a v typové položce, uložené v herbáři katedry botaniky, chybí) publikuje jedině existující vyobrazení

(list) druhu *H. moldavicum* Velen.; tento druh řadí tentokrát ke *C. giganteum* f. *immersum* (Ruthe) Moenk.

Rozuzlení dvou rozdílných názorů na Velenovského druh mohla přinést monografie rodu *Calliargon* (Karczmarz 1971). Zmíněný autor však taxon *H. moldavicum*, resp. *C. moldavicum*, uvedený v Podpěrově Conspectu, zcela přehlédl a v práci jej vůbec nezmiňuje. Teprve v pozdějších seznamech evropských mečů (Corley et al. 1981: 639, Düll 1985: 175) nalezneme *H. moldavicum* opět, tentokrát ale jako synonymum druhu *C. megalophyllum*. Zmínění autoři nestudovali originální položku a jejich názor je založen buď na originální diagnóze nebo na zařazení tohoto druhu v díle Podpěrově. Jedna podstatná skutečnost všem posledně zmíněným autorům však unikla: druh *C. megalophyllum* byl popsán Mikutowiczem o pět let později než *H. moldavicum*.

V rámci zpracování kritického seznamu mečů České republiky (Váňa 1997) jsem, ve snaze rozřešit protichůdnost názorů, prostudoval originální Velenovského doklad (uložený v PRC). Rostlinky se shodovaly spíše s druhem známým jako *C. megalophyllum* ze severního Ruska, Skandinávie, Pobaltí, severního Polska a Nizozemí (údaj z Německa patří k druhu *C. richardsonii*). L.Hedenäs (Stockholm), který se věnuje čeledi *Amblystegiaceae*, dospěl po revizi typové položky jednoznačně k témuž názoru. Názor holandských autorů (Dirkse et al. 1989: 169; přejímají Corley et Crundwell 1991: 344 a Düll 1992: 127), kteří synonymizují druhy *C. giganteum* a *C. megalophyllum*, nepovažuje Hedenäs (in litt.) za správný. Osobně považují rovněž oba druhy za rozdílné.

Stanoviště, na kterém Velenovský druh *H. moldavicum* sbíral, je dosud jediným stanovištěm tohoto boreálního druhu ve střední Evropě. Výskyt tohoto druhu ve Vltavě u Štěchovic se bohužel dnes nepodařilo ověřit a je dosti pravděpodobné, že tento druh rozmnoží počet vyhynulých druhů na našem území. I přes určité nepřesnosti v hodnocení tohoto taxonu v literatuře, které mohly přispět i k „zapomenutí“ Velenovského jména, je nesporná skutečnost, že Velenovský přece jen objevil nepopsaný druh (zbývající čtyři druhy, které Velenovský popsal, byly již dříve známy) a že Velenovského jméno má podle nomenklatorických pravidel priority.

Literatura

- Corley M.F.V., Crundwell A.C., Düll R., Hill M.O. et Smith A.J.E. (1981): Mosses of Europe and the Azores: an annotated list of species, with synonyms from the recent literature. - *J. Bryol.*, Oxford, 11: 609-689.
- Corley M.F.V. et Crundwell A.C. (1991): Additions and amendments to the mosses of Europe and the Azores. - *J. Bryol.*, Oxford, 16: 337-356.
- Dirkse G.M., Melick H. van et Touw A. (1989): Checklist of Dutch bryophytes. - *Lindbergia*, Copenhagen, 14: 167-175.
- Düll R. (1985): Distribution of the European and Macaronesian mosses (Bryophytina). Part II. - *Bryol. Beiträge*, Rheurdt, 5: 110-232.
- Düll R. (1992): Distribution of the European and Macaronesian mosses (Bryophytina). Annotations and Progress. - *Bryol. Beiträge*, Bad Münstereifel, 8/9: 1-223.
- Karczmarz K. (1971): A monograph of the genus *Calliargon* (Sull.) Kindb. - *Monograph. Bot.*, Warszawa, 34: 1-209.
- Pilous Z. (1948): Naše mechy. Ilustrovaný klíč k určování mečů československých. - Praha.
- Pilous Z. (1958): Josef Velenovský jako bryolog. - *Preslia*, Praha, 30: 290-295.
- Pilous Z. (1961): Fragmenta bryologica 41-50. - *Preslia*, Praha, 33: 277-290.
- Podpěra J. (1954): *Conspectus muscorum europaeorum*. - Praha.
- Váňa J. (1997): Bryophytes of the Czech Republic - an annotated check-list of species (1). - *Novit. Bot. Univ. Carol.*, Praha, 11: 39-89.
- Velenovský J. (1903): Bryologické příspěvky z Čech za rok 1901-1902. - *Rozpr. Čes. Akad.*, Praha, cl. 2, 12/11: 1-20.